

Bo Gustafsson:

**STEMMERETTEN
UNDER KAPITALISMEN**

Forlaget Oktober A/S, Oslo 1971

Bo Gustafsson

STEMMERETTEN UNDER KAPITALISMEN

Stemmeretten under kapitalismen: Trykt opp etter MARXISTISK FORUM, nr. 3/68. Artikkelen blei opprinnelig skrevet i samband med KFml's boikott av riksdagsvalget i Sverige høsten 1968.

3.opplag, A/S Duplotrykk, Oslo 1971

STEMMERETTEN UNDER KAPITALISMEN

Kommunistiska förbundet marxist-leninisterna sier i sitt opprop foran valget:

»Valgets »store» spørsmål gjelder nå som ved tidligere valg bare *hvem* som skal forvalte samfunnet i Wallenbergs og øvrige kapitalisters interesse – om det skal bli sosialdemokratiet og dets vedheng Vänsterpartiet *eller* de borgerlige.

Valget avgjør også hvem som skal sitte ved kjøttgrytene – få ministerposter og høge riksdagslønninger og hvordan den flere millioner store støtten til partiene skal fordeles. Dette får velgerne være med på å bestemme. Men den politikk de nåværende partiene kommer til å føre, blir fortsatt avgjort av monopolkapitalen, hvis makt de ikke vil rukke ved».

Dette standpunktet skal her begrunnes mer utførlig.

DEN BORGERLIGE PARLAMENTARISMEN

De allmenne valgene og den allmenne stemmeretten er bestanddeler av *det borgerlige parlamentariske demokratiet*. Hva er så dette? Det borgerlige parlamentariske demokratiet er ei statsform som i løpet av historia er oppstått hovedsaklig som et resultat av borgerklassens kamp mot føydaladelen. For å vinne folkets støtte i sin kamp mot godseiere og høge embetsmenn, var borgerklassen tvunget til å framstille sine egne egoistiske klasseinteresser som *alle* undertrykte menneskers interesser og til og med gjøre visse innrømmelser overfor de arbeidende klassene. Som Engels skriver skjedde det:

» . . . for så vidt som borgerskapet under kampen mot føydalismen og under utviklinga av kapitalistisk produksjon, var blitt tvunget til å oppheve alle standsprivilegier, dvs. personlige privilegier, og innføre juridisk likestilling først på privatrettens område». (Ludwig Feuerbach og slutten på den klassiske tyske filosofi).

I Sverige, der borgerklassen var svak, varte det helt til 1918 før det borgerlige parlamentariske demokratiet var endelig gjennomført. Det skjedde først som et resultat av den sosialistiske arbeiderørslas massekamp og under direkte innflytelse av Oktoberrevolusjonen i 1917.

Den allmenne stemmeretten innebar et historisk framsteg også for arbeiderklassen. Derfor skrev Lenin: »Vi er for den demokratiske republikken som den beste statsforma for proletariatet under kapitalismen». Men han la straks til: »Men vi har ikke rett til å glemme at lønsslaveriet er folkets lodd til og med i den mest demokratiske borgerlige republikk». (Staten og revolusjonen, Ny Dag, 1968, s. 55)

Lenin sa også: »Vegen ut av parlamentarismen består naturligvis ikke i å avskaffe de representative institusjoner og valgprinsippet, men i å forvandle de representative institusjonene fra pratekverner til «arbeidende» institusjoner». (samme sted, s. 82) Dette kan bare skje ved at arbeiderklassen under ledelse av sitt marxistisk-leninistiske parti *knuser* den borgerlige staten, parlamentet innbefatta, gjennom en sosialistisk revolusjon og oppretter sin egen stat. Lenin har i tilknytning til erfaringene fra Pariskommunen (1871) beskrevet hva dette innebærer på følgende vis:

»Kommunene erstatter borgersamfunnets korrupte og råtne parlamentarisme med institusjoner der menings- og diskusjonsfrihet ikke forfaller til et bedrag, ettersom parlamentsmedlemmene sjøl må arbeide, i verksette sine egne lover, prøve resultatene av dem i det virkelige liv og stå direkte ansvarlig overfor sine velgere. De representative institusjonene består, men her finnes det *ingen* parlamentarisme som særskilt system, som arbeidsdelinga mellom lovgiving og utøving, som en privilegert stilling for delegatene. Uten representative institusjoner kan vi ikke forestille oss demokratiet, ikke en gang det proletariske demokratiet, men uten parlamentarisme kan og *må* vi forestille oss det, hvis ikke kritikken av det borgerlige samfunnet bare er tomme ord for oss, hvis ønsket om å styrte borger-skapets herredømme er ærlig og oppriktig ment og ikke bare ei «valg»-frase for å samle arbeiderstemmer . . . » (samme sted, s. 84)

»DET BEST MULIGE POLITISKE SKALKESKJUL FOR KAPITALISMEN»

Allmenne valg, allmenn stemmerett, opprettinga av representative institusjoner, kort sagt den borgerlige parlamentarismen, er såleis et resultat av klassekampen. Men det borgerlige parlamentariske demokratiet opphever verken klassekampen eller det kapitalistiske klassesamfunnet. Tvert om er det borgerlige parlamentariske demokratiet med dets særegne motsigelse mellom formell politisk frihet på den ene sida og reell økonomisk ufrihet for det overveldende flertall av folket på den andre sida, et politisk uttrykk for motsigelsen og kampen mellom de to hovedklassene – arbeidere og kapitalister – som er særegent for kapitalismen.

Det borgerlige parlamentariske demokratiet er nemlig bare ei særskilt statsform, ei særskilt politisk form for borgerklassens herredømme. Det er en del av det kapitalistiske samfunnets politiske og juridiske overbygning, som har til oppgave å tjene den økonomiske basisen, dvs. de rådende produksjonsforhold. Derfor *befester* det borgerlig parlamentariske demokratiet utbyttinga og lønsslaveriet.

Lenin skriver:

» «Rikdommens» allmakt er *sikrere* i en demokratisk republikk, fordi den ikke avhenger av et dårlig politisk skalkeskjul for kapitalismen. En demokratisk republikk er det best mulige politiske skalkeskjul for kapitalismen, og når kapitalen har satt seg i besittelse av dette det beste skalkeskjul . . . grunnfester den sin makt så sikkert og sterkt at *ikke noe* skifte av verken personer, institusjoner eller partier i den borgerlig-demokratiske republikken kan rokke ved den.

Vi må videre merke oss at Engels på det bestemteste betegner allmenn stemmerett som et redskap for borgerskapets herredømme. Den allmenne stemmeretten, sier han, i det han åpenbart sammenfatter det tyske sosialdemokratiets lange erfaring, er »gradmåleren for arbeiderklassens modenhet. Mer kan den ikke være og vil den aldri bli i den nåværende staten». De småborgerlige demokratene, slike som våre sosialrevolusjonære og mensjeviker, og også deres tvillingbrødre, alle sosialsjåvinister og opportuniste i Vesteuropa, venter seg nettopp »mer» av den allmenne stemmeretten. De deler sjøl og inngir folket den falske oppfatninga at allmenn stemmerett »i den moderne staten» virkelig er i stand til å gi uttrykk for viljen til det arbeidende flertall for å sikre at den blir satt ut i live». (samme sted, s. 50)

INGEN LIKESTILLING MELLOM UTBYTTERE OG UTBYTTEDE

Stemmeretten er under kapitalismen derfor på samme måte som allmenne valg vesentlig en *formell* rettighet. Formelt legger det borgerlige parlamentariske demokratiet makta i folkets hender. Men i virkeligheten er det kapitalistklassen som hersker.

Hvordan skal denne motsigelsen forklares? Den må forklares materialistisk, dvs. gjennom en undersøkelse av det kapitalistiske samfunnets økonomiske basis. Marx understreket nemlig at hele samfunnsstrukturen, det politiske uttrykket for herredømme respektivt avhengighet innbefatta, dvs. den særskilte statsforma, grunner seg på »det direkte forholdet mellom eierne av produksjonsmidlene og de direkte produsentene».

Det kapitalistiske samfunnet er et utbyttersamfunn. Men utbytterne pumper mer arbeidet ut av de utbyttede på et vis som skiller kapitalismen fra tidligere produksjonsmåter. I slavesamfunnet og føydalsamfunnet eide utbytterne helt eller delvis dem de utbytta. Men under kapitalismen er de utbyttede *juridisk frie*. Derfor må den kapitalistiske utbyttinga skje gjennom fritt kjøp og fritt salg av arbeidskrafta på arbeidsmarkedet. I det ytre, formelt er arbeideren og kapitalisten likestilte: arbeideren eier si arbeidskraft, kapitalisten sin kapital og arbeideren selger si arbeidskraft til kapitalisten ved å slutte en »fri» avtale med kapitalisten. Men det er i og gjennom dette »frie» systemet at utbyttinga finner sted og gjøres permanent. Arbeideren er virkelig juridisk fri, men han er også fri for eiendom, og på det viset innskrenkes hans valgmuligheter til to alternativer – selge arbeidskrafta eller sulte ihjel. Når han selger si arbeidskraft til kapitalisten, forbrukes den av kapitalisten i produksjonen. Derved skaper arbeideren en merverdi, som kapitalisten tilegner seg, dvs. han utbytter arbeideren, som i form av lønn (prisen på arbeidskrafta på det frie marked) bare får betalt for den del av den verdi han har skapt i produksjonen som han trenger til sitt eget underhold, dvs. for at utbyttinga skal kunne fortsette.

Den kapitalistiske utbyttinga er følgelig *skjult* i varebyttets frie form. Utbyttinga, undertrykkinga, mangelen på likestilling som kjennetegner forholdet mellom kapitalister og arbeidere under den kapitalistiske produksjonsmåten *gjemmes* med andre ord under den formelle friheten og den formelle likestillinga som særkjenner forholdet mellom kjøpere og selgere på markedet. I det ytre, formelt er arbeideren fri og

sjølstendig. I sitt vesen, reelt er han en lønsslave underkasta kapitalens diktat.

Denne for kapitalismen særegne motsigelsen mellom utbyttingas form og innhold, som preger produksjonsmåtenes økonomiske basis, gjenspeiles også i dens politiske overbygning, nemlig nettopp i det kapitalistiske parlamentariske demokratiet. Akkurat som kapitalister og arbeidere framtrer på det frie arbeidsmarkedet som tilsynelatende likestilte vareselgere, på nøyaktig samme vis framtrer kapitalister og arbeidere som tilsynelatende likestilte velgere under »frie» valg. Lenin uttrykte denne kjensgjerningen på følgende måte:

»Betegnende for det borgerlige demokratiet er — på grunn av hele dets natur, en abstrakt eller formell innstilling til spørsmålet om likhet overhode, deriblant den nasjonale likestillinga. Under skinn av likestilling for den menneskelige personlighet i det hele tatt proklamerer det borgerlige demokrati en formell eller juridisk likestilling mellom eiendomsbesitteren og proletaren; mellom utbytteren og den utbyttede. Derved utsettes de undertrykte klassene for et grovt bedrageri. Likestillingsideen, som sjøl er ei gjenspeiling av vareproduksjonsforholdene, blir av borgerskapet forvandla til et kampmiddel mot avskaffinga av klassene under påskudd av at det skulle herske absolutt likestilling mellom menneskelige individer. Kravet om likestilling får virkelig mening bare i samband med kravet om avskaffing av klassene.» (Opprinnelig utkast til teser i det nasjonale og koloniale spørsmålet for den Kommunistiske Internasjonals 2. kongress.)

Beviset for at det parlamentariske demokratiets formelle frihet er ei politisk gjenspeiling av de utbyttedes formelle frihet på arbeidsmarkedet, er de innskrenkinger som inntre i det borgerlige demokratiet under kapitalismens nåværende monopolistiske stadium. Under de rådende »normale» og »rolige» forholda i vårt land møter kapitalen for tida arbeiderklassens krav om mer makt med å søvndysse massene (innrette dem på forbruk av alskens skrot, pornografi, forsøvelende film, presse og litteratur osv.) og samtidig steg for steg avskjerme det politiske livet fra massene og innskrenke det parlamentariske demokratiet til ei omflytting av personer innafor ramma av de partiapparatene og institusjonene som alt finnes. Dette skjer bl. a. gjennom innføring av statlig støtte til partiene og betalte yrkespolitikere (på kommunal- og fylkesplanet), sperrerregler mot nye partier osv. Motstykket til disse endringene i anti-demokratisk retning som har funnet sted innafor ramma av det borgerlige parlamentariske demokratiet, er de suksessive innskrenkinger av arbeidskraftas bevegelsesfrihet og innflytelse på sine arbeidsvilkår som har gått for seg på arbeidsmarkedet. Den enkelte arbeiders mulighet til å påvirke vilkåra for utbyttinga og streikeretten har blitt oppheva steg for steg av monopolkapitalen i samarbeid med det faglige byråkratiet (fra og med lovene om kollektive avtaler og arbeidsrett i 1928 samt saltsjøbadsavtalen fra 1938). Når monopolkapitalen til slutt kjenner sin eksistens trua, opphever den helt ethvert skinn av »arbeidets frihet», knuser fagforeningene, innfører arbeidsbok og anviser arbeidskrafta administrativt tid, sted og vilkår for utbyttinga, samtidig som det opprettes arbeidslover som »korreksjonsmiddel». På dette tidspunktet i klassekampen mellom utbyttere og utbyttede slår det politiske uttrykket for det kapitalistiske diktaturet over fra borgerlig parlamentarisk demokrati til fascisme.

Hykleriet (det borgerlige parlamentariske demokratiets »frihet» å velge og »ret» til å stemme viser seg på en rekke punkter:

1. Valgene *organiseres ikke* av folket, men av den kapitalistiske staten og de borgerlige og småborgerlige partier den finansierer og er forbundet med – fra Høyre til VPK. Disse partiene samler bare en brøkdel av befolkninga i sine rekker og er allerede gjennom den statlige partistøtten, som går opp i flere millioner, i stor utstrekning uavhengige av folkets mening og støtte.

2. Det er heller ikke folket, men disse partiene som *nominerer* kandidatene på valglistene. I nomineringsprosedyrene innafor partiene er det igjen bare en brøkdel av partimedlemmene som tar del, hovedsaklig styrene. Av visse beregninger som er gjort å dømme, skulle bare noen tusen personer, dvs. noen promille av befolkninga, ha hånd om nominasjonene.

3. Det sterkt siledede antallet kandidater som så blir valgt har *heller ikke noen reell makt* i og med at de blir innsatt i ei parlamentarisk forsamling. Den reelle makta i det kapitalistiske samfunnet ligger hos eierne av produksjonsmidlene, dvs. kapitalistene, og den kapitalistiske statens byråkrati, dvs. betalte tjenestemenn, som har hånd om den utøvende makta (hær, politi, domstoler, fengsler osv.). Gjennom regler om uavsettelighet og personlige, økonomiske og politiske forbindelser med den herskende klassen, står det statlige byråkratiet i praksis utafør enhver form for virkelig kontroll fra folkets side. Etersom byråkratiet er oppbygd og virker i samsvar med den byråkratiske sentralismens prinsipp (avgjørelser fattes hele tida overfra og ned), behøver den herskende klassen bare besette og kontrollere de høyeste postene. Det blir også effektivt gjort her til lands. (se f. eks. Sten-Stur Landstrøms utredning fra 1954 om den sosiale bakgrunnen for svenske embetsmenn). I 1917 besatte overklassen (»sosialgruppe 1») 77 prosent av postene for tjenestemenn i departementene og i 1947 80 prosent.

4. Den begrensede makta som de folke»valgte» representantene likevel har er i virkeligheten *ikke underlagt velgernes kontroll*. Riksdags- og kommunalmenn er ikke stadig ansvarlige overfor, kan ikke avsettes av og behøver ikke avlegge regnskap overfor velgerne. De står bare ansvarlige overfor de partiapparatene som har utpekt dem. De virkelige avgjørelsene fattes i komiteer og nemnder der folket ikke har mulighet til å følge med i hva som foregår. Flertallet av riksdagsmenn og kommunalpolitikere konfronteres overhodet ikke med folket, men sirkulerer hele livet gjennom i riksdagskorridorane og kommunehus, mellom komite- og utvalgsmøter. Takket være vel tilmålte lønninger fra stat, kommune, organisasjoner og aksjeselskapsstyrer har de »valgte» representantene også en levestandard og et levesett som effektivt avskjermer dem fra folkemassen.

5. Hvis vi igjen ser på velgerne, er flertallet av arbeidsfolk utestengt fra det politiske livet nettopp på grunn av den kapitalistiske utbyttinga. De har nettopp under kapitalismen hverken ork, råd eller tid til å »egne seg til politikk». Begge ektefellene arbeider for familiens underhold, de har overtidsarbeid, lang reisetid fra og til arbeidet osv. Alle slike »innskrenkninger, unntaksforhold, utelukkelses og hinder for de fattige», skriver Lenin, »synes små særlig i dens øyne som aldri har kjent noen nød, som ikke har kommet i berøring med den tilværelsen de undertrykte klassene

fører som *me* — men alle disse innskrenkningene utelukker og utsted de fattige fra politikken, fra aktiv deltaking i demokratiet». (Staten og revolusjonen, s. 124) Det kapitalistiske demokratiet utelukker såleis flertallet av folket fra aktiv deltakelse i politikken, fordi dette demokratiet fungerer under kapitalistiske produksjonsforhold.

6. De delene av folket som ikke er utestengt fra det politiske livet i det kapitalistiske demokratiet blir likevel *bedradd*. Den framherskende ideologien i ethvert samfunn er som kjent den herskende klassens ideologi. I det kapitalistiske samfunnet er den borgerlige ideologien framherskende i skole, radio, fjernsyn og presse. Den utsetter folket for ei systematisk indoktrinering fra vogga til grava, som i siste instans går ut på at det kapitalistiske diktaturet er »et fritt samfunn». Særlig i krisetider tar borgerskapets løgner og svindlerier gigantiske proporsjoner. Dette er en nødvendig konsekvens av at kapitalistklassen eier eller øver innflytelse på alle meningsdannende midler og all meningsdannelse. Hvordan skal velgerne kunne innse sine egne interesser under slike forhold? Resultatet blir at velgerne ikke innser og ikke kan innse sine virkelige interesser og stemmer *mot* sine egne interesser og for kapitalismens støttespillere. Det samla resultatet av at flertallet av folket utelukkes fra aktiv deltaking i det politiske livet og blir bedradd om hva politikken virkelig innebærer, er at folket under det kapitalistiske demokratiet velger representanter som tjener folket i ord, men kapitalistene i sak. Karl Marx karakteriserte derfor fullstendig riktig det vesentlige innholdet i stemmeretten under kapitalismen på følgende vis: »en gang hvert tredje eller sjette år å avgjøre hvilket medlem av den herskende klassen som» skal »representere og trække ned folket». (Pariskommunen, Ny Dag, 1951)

Konklusjonen blir derfor den som strekes opp i oppropet til Kommunistiska förbundet:

BARE FOLKETS EGEN KAMP KAN ENDRE POLITIKKEN

Noen mening med å stemme blir det først når det finnes et parti som går inn for å bryte ned monopolkapitalens diktatur over arbeiderklassen og folket og erstatte det med proletariatets diktatur over kapitalistene for å bygge opp et klasseløst samfunn.

Et sånt parti — et revolusjonært arbeiderparti — er Kommunistiska förbundet marxist-leninisterna i ferd med å skape.

Vi hevder at alle viktige spørsmål skal avgjøres av folkets valgte representanter, at disse skal utnevnes, kontrolleres og når som helst kunne avsettes av folket og at avgjørelsen skal fattes i samsvar med flertallsprinsippet. Men nettopp derfor er vi mot den nåværende parlamentarismen, der de viktigste spørsmåla blir avgjort bak kulisserne, mens partiene prater i riksdagen for å dupere folket. Dette skjer for å skjule at riksdagen på samme måte som statsapparatet for øvrig ikke er et organ for folket, men for kapitalistenes herredømme *over* folket.

Utbytting, arbeidsledighet og boligmangel gjør riksdagen overhodet ingenting for å avskaffe.

Ikke en gang et revolusjonært kommunistisk parti kan »gi makta til folket» med hjelp av den nåværende riksdagen.